

Sosiaali- ja terveysministeriölle, valtiovarainministeriölle ja sisäministeriölle

SAATEKIRJE

Ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudessa on suuria haasteita, mikä on todettu muun muassa hallituksen kertomuksissa kielilainsäädännön soveltamisesta, Euroopan neuvoston asiantuntijakomitean raporteissa, Kielibarometrissa ja maakuntauudistuksen valmistelun Uusimaa 2019 -hankkeen yhteydessä tehdyssä selvityksessä.

Suunnitelluista sote-maakunnista kahdeksan olisi kielilain mukaisesti kaksikielisiä. Nämä ovat Keski-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Varsinais-Suomi, Länsi-Uusimaa, Vantaa-Kerava, Itä-Uusimaa, Kymenlaakso ja Helsinki (tarkoitamme ilmauksella *kaksikielinen sote-maakunta* yksinkertaisuuden vuoksi myös Helsingin kaupunkia). Lähes 290 000 henkilön suuruinen ruotsinkielinen väestö asuu pääosin näiden kahdeksan sote-maakunnan alueella.

Koska ruotsinkielisen väestön osuus on useimmissa näistä kaksikielisistä sote-maakunnista pieni, tarvitaan erityisiä toimenpiteitä, jotta saadaan luotua parhaat mahdolliset edellytykset yhdenvertaisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseksi suomeksi ja ruotsiksi. Lakiehdotusluonnos sisältää kohtia, jotka voivat toimia hyvänä perustana tälle. Seuraavat kokonaisuudet ovat Folktingetin mukaan keskeisimpiä kielellisten oikeuksien turvaamisen kannalta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä pelastustoimessa. Yksityiskohtaisempia kommentteja on vastauksissa lausuntopyyntöön kysymyksiin (ks. liite).

Kansalliskielilautakunta

Kun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä sote-maakunnille, vastuualue kasvaa ja kielivähemmistön suhteellinen osuus pienenee useimmissa kaksikielisissä sote-maakunnissa. Tämä vuorostaan saattaa johtaa siihen, että ruotsinkielisen väestön mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon heikkenee. Ehdotus kansalliskielilautakunnan perustamiseksi jokaiseen kaksikieliseen sote-maakuntaan on siksi välttämätön. Jotta lautakunta voisi selviytyä säännöksessä ehdotetuista hyvin perustelluista ja kunnianhimoisista tehtävistään, sillä tulee olla todellinen käsitys sote-maakunnan toiminnasta, todelliset mahdollisuudet vaikuttaa sote-maakunnan päätöksentekoon ja riittävästi virkamiestyövoimaa. Lautakunnan puheenjohtajan tulee olla sote-maakuntahallituksen jäsen, jotta varmistetaan yhteys sote-maakunnan päätöksentekoon.

Kaksikielisten sote-maakuntien välinen yhteistyö

Kaksikielisten sote-maakuntien välinen pakollinen yhteistyösopimus antaa sote-maakunnille hyvät edellytykset turvata tiettyjen ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuus. Se voi mahdollistaa sellaisten palvelujen saatavuuden, jotka eivät tällä hetkellä toimi tai toimivat puutteellisesti ruotsiksi. Tämä edellyttää silti sopimuksen muotoilemista tarkoituksenmukaisella tavalla. Suurin osa sote-maakunnan vastuulla olevista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista ei kuitenkaan sisälly sopimukseen, ja siksi pelkkä sopimusyhteistyö ei riitä turvaamaan ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta. Koska lakiehdotusluonnos sisältää myös muita vapaaehtoisia yhteistyömuotoja, haluamme painottaa mahdollisuutta käyttää näitä ruotsinkielisten palvelujen saatavuuden turvaamiseen esimerkiksi sote-maakunnissa, joiden ruotsinkielinen väestö on hyvin pieni, kuten Kymenlaaksossa, Vantaa-Keravalla ja Keski-Pohjanmaalla.

Ehdotuksen mukaan pakolliseen yhteistyösopimukseen voivat sisältyä Kårkullan nykyisin tuottamiin palveluihin sekä muihin palveluihin liittyvä yhteistyö ja työnjako. Nykyisin suuri määrä palveluja on saatavissa ruotsiksi vain harvoilla paikkakunnilla tai yhdellä ainoalla paikkakunnalla koko maassa. On myös palveluja, joita ei ole

saatavilla ruotsiksi lainkaan. Jotta tällaisia palveluja voitaisiin jatkossa tarjota ja kehittää, on välttämätöntä, että sote-maakunnat sopivat näihin palveluihin liittyvästä yhteistyöstä ja työnjaosta. Yhteistyön avulla sote-maakunnat voivat hyödyntää suurempaa väestöpohjaa. Lakiehdotuksen luonnoksessa mainitaan esimerkkinä tietyt lastenpsykiatrian ja päihdehuollon palvelut, mutta yhteistyötä tarvitaan paljon myös erilaisissa vammaispalveluissa, tietyissä lastensuojelun palveluissa ja erityistason geriatriassa. On myös tärkeää, että sote-maakunnat varmistavat sopimuksessa, että tähän asti Kårkullan kautta palveluja saaneet asiakkaat saavat jatkossakin palvelua omalla kielellään ja ruotsinkielisessä ympäristössä.

Kårkullan toiminnan siirtäminen sote-maakunnille

Kun erityishuoltopiirit lakkautetaan, on luontevaa, että Kårkullan kuntayhtymän toiminta siirtyy kaksikielisille maakunnille. Siirto vastaa tavoitetta, joka liittyy sosiaali- ja terveydenhuollon integraatioon, eri asiakasryhmien väliseen tasa-arvoon ja osallisuuteen lähiyhteisössä. Vaikka tuemme pääosin ehdotusta Kårkullan toiminnan jakamisesta kaksikielisten sote-maakuntien kesken, olemme huolissamme siitä, miten ehdotus turvaa toiminnan jatkuvuuden, koska se sisältää riskejä, jotka liittyvät sekä palvelujen saatavuuteen asiakkaiden kannalta että sote-maakuntien edellytyksiin ylläpitää vastaavaa palvelua ruotsiksi. Siksi on tärkeää, että toimintaa käsitellään perusteellisesti kaksikielisten sote-maakuntien välisessä pakollisessa yhteistyösopimuksessa.

Pelastustoimi

Jotta kielelliset oikeudet voisivat toteutua kaksikielisten sote-maakuntien pelastustoimessa, on välttämätöntä, että ruotsin kieltä osaavan päätoimisen pelastushenkilöstön tarve saadaan täytettyä. Yksi pelastustoimen tärkeimmistä tehtävistä on onnettomuuksien ennaltaehkäisy; se ohjaa, neuvoo ja valistaa asukkaita ja muita toimijoita heidän pelastuslain mukaisista velvoitteistaan. Tämä edellyttää, että kaksikielisten sote-maakuntien pelastustoimella on riittävästi kielitaitoista henkilökuntaa, joka pystyy hoitamaan nämä tehtävät asukkaiden kielellä, suomeksi tai ruotsiksi. Ruotsinkielisen pelastuskoulutuksen saatavuus tulee turvata lainsäädäntötoimenpitein.

Lopuksi

Kun palveluverkosto suunnitellaan huolellisesti, muiden sote-maakuntien kanssa tehdään yhteistyötä, sähköisiä palveluja kehitetään ja hallinto on kaksikielinen, kaksikielisillä sote-maakunnilla on hyvät mahdollisuudet parantaa ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta, kunhan rahoitus vastaa maakunnan tehtävien laajuutta.

Ystävällisin terveisin

Helsinki, 24.9.2020

Sandra Bergqvist
Folktingetin puheenjohtaja

Christina Gestrin
Folktingetin pääsihteeri

Johanna Lindholm
sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntija

Kristina Beijar
hallinnon asiantuntija

Liite: Folktingetin vastaukset lausuntopyynnön kysymyksiin